

Правни факултет Универзитета у Нишу

**СТАВОВИ СТУДЕНАТА/СТУДЕНТКИЊА
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ О РОДНИМ
УЛОГАМА У ПОРОДИЦИ**

Ауторке:

Јелена Јанковић
Анка Ивковић
Марина Марковић
Јелена Михајловић
Милица Марковић
Мирјана Арсић
Тамара Станишић
Силвија Михајловић

Ниш, 2015.

Истраживачки пројекат

**СТАВОВИ СТУДЕНАТА/СТУДЕНТКИЊА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У
НИШУ О РОДНИМ УЛОГАМА У ПОРОДИЦИ**

Ауторке/аутори:

Јелена Јанковић, Анка Ивковић, Марина Марковић, Јелена Михајловић,
Милица Марковић, Мирјана Арсић, Тамара Станишић, Силвија
Михајловић

Издавач

Правни факултет Универзитета у Нишу,
Центар за публикације

За издавача

Проф. др Мирослав Лазић, декан

Уредница

Проф. др Невена Петрушић

Рецензенткиње

Проф. др Слободанка Константиновић Вилић,
Асс. мр Наталија Жунџић

Техничка обрада и дизајн корица

Ненад Милошевић

Штампа

Медивест Ниш

Тираж

100

ISBN 978-86-7148-202-8

ПРЕДГОВОР

Студија “Ставови студената/студенткиња Правног факултета у Нишу о родним улогама у породици» представља резултат истраживачког пројеката који је реализовала група студенткиња четврте године студија Правног факултета Универзитета у Нишу, уз менторску подршку проф. др Невене Петрушић.

Идеја о спровођењу овог истраживања настала је на часовима наставе на изборном предмету *Правне студије рода*, који је у наставни програм основних академских студија права уведен 2008. године. У живој дискусији, која је међу студентима вођена, разматрани су узроци и последице неједнакости међу половима и идентификовани фактори који отежавају успостављање стварне равноправности мушкараца и жена у приватном и јавном животу. Нарочито плодна била је дискусија о односима у породици, социјалном простору у коме се отворено исказују људска полност и њене последице. Студенти/киње су имали/ле неподељен став да се свеобухватним сагледавањем родних односа у породици може разумети историја и савремени тренутак у мушко-женским односима. Констатовано је да су родни односи у породици још увек недовољно истражени и да се мало зна о степену распрострањености родних стереотипа и предрасуда који доприносе одржавању јаза између нормативног и фактичког стања. Најактивније учеснице у дискусији биле су студенткиње Јелена Јанковић, Анка Ивковић, Марина Марковић, Јелена Михајловић, Милица Марковић, Мирјана Арсић, Тамара Станишић и Силвија Михајловић. Оне су изразиле спремност да сопственим истраживањем пруже допринос стицању увида у актуелни друштвени контекст родне (не)равноправности.

Два су основна разлога због којих сам пружила подршку овој иницијативи. Први разлог је чињеница да се савремено универзитетско образовање, у којем је “учење учења” један од основних циљева и постулата, не може замислити без оспособљавања студената за истраживачки рад. Искуство стечено током спровођења овог истраживања потврдило је да је учење засновано на истраживању један од најбољих метода активног учења и да је, с аспекта ефикасности, евидентна његова надмоћ у односу на традиционалне моделе образовања, засноване на меморисању и репродуковању „готових знања“.

Нашавши се по први пут у улози истраживачица, студенткиње су се веома брзо организовале и поделиле задатке, а могла сам да пратим како су из недеље у недељу постајале смелије и умешније и како је ниво њиховог разумевања нормативног и социјалног контекста и релација бивао све већи.

Други разлог због којег сам пружила подршку истраживању јесте значај саме теме и предмета истраживања у контексту родне равноправности и јачања улоге образовања и научног истраживања као важних стратешких циљева друштвеног развоја. Универзитети у Србији, као најмоћније и најугледније образовне и културне институције, имају привилеговано место у сложеном процесу формирања ставова нових генерација, из чега произлази и њихова посебна одговорност. Истраживања која су последњих неколико година спроведена¹ показују да су у домаћем образовном систему на свим нивоима образовања наставни материјали и програми родно неосетљиви, анахрони и дискриминаторни и да доприносе стереотипизацији родних улога. Свеобухватно сагледавање академског простора у Србији подразумева анализу не само наставних садржаја и материјала, већ и ставова свих актера образовног процеса. У том смислу ово истраживање, које је посвећено испитивању ставова студената/киња према родним улогама и родној равноправности, баца трачак светлости на један значајан сегмент високошколског образовања у Србији.

Имајући у виду да се ради о студентском истраживачком пројекту, предмет и циљ истраживања ограничени су на испитивање ставова студената/киња Правног факултета у Нишу о родним улогама у породици, у контексту њихових вредносних опредељења и родних односа у њиховим примарним породицама, сагледаних кроз перцепцију самих студената/студенткиња. На менторским састанцима студенткиње су упућене на литерарне базе и нормативне изворе, дефинисани су предмет, циљ и план истраживања, утврђене су полазне претпоставке и припремљен је анкетни упитник као инструмент за прикупљање података. Резултат спроведеног истраживања је ова студија, која садржи теоријски и правни оквир истраживања, опис

1 Đorić, G., Žunić, N., Obradović-Tošić, T., *Образовање за родну равноправност. Анализа наставног материјала за Грађанско васпитање*, Мена Group и UNDP, Београд, 2010; Stjepanović-Zaharijevski, D., Gavrilović, D., Petrušić, N., *Образовање за родну равноправност. Анализа наставног материјала за основну и средњу школу*, Мена Group и UNDP, Београд 2010; Bačević, J. et al., *Анализа родне димензије у високошколском образовном материјалу*. Београд: Центар за студије рода и политике, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду и UNDP, Београд, 2010; Džamonja Ignjatović T., Popović, D., Duhaček, G.D., *Родна осетљивост у академском простору: истраживање ставова према родној равноправности на Универзитету у Београду*, Факултет Политичких наука, Godišnjak, 2010; Djurđević Lukić S., Radoman, J., Tadić, M., *Mapiranje (ne)diskriminacije u sistemu vojnog školstva Republike Srbije*, Центар за истраживање јавних политика, Београд, 2013.

истраживања и презентацију и интерпретацију прикупљених података. С обзиром да је од самог почетка постојала намера да се резултати истраживања учине доступним широј јавности, текст прве, радне верзија студије претрпео је многе квалитативне промене, које су резултат менторских сугестија, коментара и непосредних интервенција, што је и разумљиво ако се има у виду да је истраживачицама ово прво истраживање овакве врсте и обима. Стручна рецензија студије показала је да методологија истраживања и коначни текст студије задовољавају основне стандарде студентских научно-истраживачких радова. Сагледавајући значај истраживања и квалитет студије, уважавајући ентузијазам и велики рад који су студенткиње уложиле, одлучено је да се студија објави са циљем да се резултати истраживања учине доступним широј јавности и допринесе афирмисању студентског истраживачког рада.

На крају, ваља се подсетити да је родна равноправност основни постулат демократије, једнакости и правде, а да образовање представља кључни фактор демократизације и модернизације друштва. С обзиром да је универзитетско образовање у стању да обликује младе људе и отвори им нове перспективе у избору начина живота и конструисању нових садржаја родних идентитета, сасвим је извесно да остваривање родне равноправности није могуће без интегрисања родне перспективе у образовање на свим нивоима. Тога морају бити свесни сви актери образовног процеса, којима је поверен задатак да младе људе образују и припреме их за активно грађанство у демократском друштву и ново родно партнерство у приватном и јавном животу.

Проф. др Невена Петрушић

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	3
УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	7

ПРВИ ДЕО

ТЕОРИЈСКИ, ПРАВНИ И МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	9
1. Теоријски оквир	9
1.1. Пол, род, родне улоге, родна равноправност	9
1.2. Родни режими – од патријархата до егалитарности	12
1.3. Родни односи у Србији – чињенице и бројке	16
2. Нормативни оквир	20
2.1. Међународни документи	21
2.2. Домаћи прописи	28
3. Методолошки оквир	31
Табела 1.	32
Приказ студентске популације у статусу активних студената	32

ДРУГИ ДЕО

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА.....	35
1. Родни односи у примарним породицама испитаника/ца	35
1.1. Опис индикатора	35
1.2. Налази о родним односима у примарним породицама испитаника/ца	36
Табела 2.	36
Питање: Са ким живите?	36
Табела 3.	37
Питање: Брачни статус родитеља	37
Табела 4.	39
Питање: Ко је запослен у Вашој породици?	39
Табела 5.	40
Питање: Ко више зарађује?	40
Табела 6.	41
Питање: Ко у Вашој породици обезбеђује средства за издржавање?	41
Табела 7.	43
Питање: Ко обавља већину послова у Вашем домаћинству?	43
Табела 8.	43
Питање: Ко се из Ваше породице стара о баби и деди?“	43

Табела 9.	45
Питање: Ко доноси одлуку о томе како се троши новац?	45
Табела 10.	46
Питање: „На кога се води кућа или стан?“	46
Табела 11.	47
Питање: “На кога се у Вашој породици води аутомобил?“	47
Табела 12.	47
Питање: „На кога се води друга имовина?“	47
2. Вредоносна оријентација испитаника/ца	47
2.1. Карактеристике друштвеног	
контекста процеса социјализације испитаника/ца	47
2.2. Опис индикатора вредносне оријентације	48
2.3. Налази о вредносној оријентацији испитаника/ца	49
Табела 13.	50
Руководеће место треба да буде у рукама мушкараца	50
Табела 14.	51
Најважнија врлина сваке жене је да буде добра домаћица	51
Табела 15.	52
Треба се чврсто држати народних обичаја и традиције	52
Табела 16.	53
Треба се држати оног морала који приповеда моја верска заједница	53
Табела 17.	55
Увек се понашам онако како то околина од мене очекује	55
Табела 18.	57
Не волим да се расправљам са неким о нечему,	
ако имам другачије мишљење.	57
Табела 19.	58
Трудим се да се не разликујем превише од других људи из окружења	58
Табела 20.	59
Не волим да износим своје мишљење,	
ако знам да ће се оно разликовати од других	59
Табела 21.	61
Децу треба васпитавати по строгој дисциплини	61
Табела 22.	62
Учитељи и наставници треба да буду строги са ученицима	62
Табела 23.	63
Овој држави је потребан јак вођа кога ће народ следити без поговора	63
Табела 24.	64
Поштовање ауторитета је највећа врлина коју људи треба да гаје	64
Табела 25.	66
Спреман сам да се жртвујем за интересе свог народа	66
Табела 26.	67

Због мешања различитих култура прети нам опасност да изгубимо свој идентитет.....	67
2.4. Сумарни преглед налаза	68
Табела 27.....	68
Традиционалисти/модернисти	68
Табела 28.....	69
Конформисти/неконформисти	69
Табела 29.....	69
Ауторитарни/неауторитарни	69
Табела 30.....	70
Националисти/интернационалности	70
3. Ставови испитаника/ца о	
родним улогама и односима у породици	71
3.1. Опис индикатора	72
3.2. Налази и интерпретација налаза	73
Табела 31.....	73
О домаћинству и деци бригу треба да воде жене, а мужеви треба да им у томе помажу.....	73
Табела 32.....	75
Већина послова у домаћинству по својој природи више одговара женама.....	75
Табела 33.....	77
Ако је у браку само један супружник запослен, природно је да то буде мушкарац	77
Табела 34.....	78
Удате жене не би требало да раде, ако њихови мужеви зарађују довољно да издржавају породицу	78
Табела 35.....	79
Мушкарцима су блискије јавне, а женама приватне функције.....	79
Табела 36.....	81
Добро је да у браку постоји једнакост, али по правилу боље да муж има последњу реч.....	81
Табела 37.....	83
Свака жена има право да одлучи хоће ли или неће имати деце.....	83
Табела 38.....	85
За жену је најважније да по сваку цену одржи породицу заједно	85
Табела 39.....	87
Важније је да деца имају породицу него родитељи имају добар брак	87
Табела 40.....	90
Жена не треба да прихвата одговорне функције док су јој деца мала	90
3.3. Сумарни приказ налаза	91
4. Повезаност вредносне оријентације и	
ставова о родним улогама и односима у породици	92

4.1. Вредносна оријентација ставови према родној/полној подели рада	92
Табела 41.....	93
Однос модерниста/традиционалиста/према родној/полној подели рада.....	93
Табела 42.....	93
Однос модерниста/традиционалиста према родној/полној подели рада	93
Табела 43.....	94
Однос конформиста/неконформиста према родној/полној подели рада	94
Табела 44.....	95
Однос конформиста/неконформиста према родној/полној подели рада	95
Табела 45.....	96
Однос ауторитарних/неауторитарних према родној/полној подели рада	96
Табела 46.....	97
Однос ауторитарних/неауторитарних према родној/полној подели рада	97
Табела 47.....	98
Однос националиста/интернационалиста према родној/полној подели рада ..	98
Табела 48.....	99
Однос националиста/интернационалиста према родној/полној подели рада ..	99
4.2. Вредносна оријентација и ставови према репродуктивним правима.....	99
Табела 49.	100
Однос модерниста/традиционалиста према репродуктивним правима жена ..	100
Табела 51.	102
Однос ауторитарних/неауторитарних према репродуктивним правима жена	102
Табела 52.	103
Однос националиста/интернационалиста према репродуктивним правима жена	103
4.3. Вредносна оријентација и ставови према браку и породици	103
Табела 53.	104
Однос модерниста/традиционалиста према браку и породици	104
Табела 54.	105
Однос конформиста/неконформиста према браку и породици	105
Табела 55.	106
Однос ауторитарних/неауторитарних према браку и породици	106
Табела 56.	107
Однос националиста/интернационалиста према браку и породици	107
5. Закључак	108
АНЕКС	111
УПИТНИК	111
РОДНЕ УЛОГЕ И ОДНОСИ У ПОРОДИЦИ	111
ЛИТЕРАТУРА	117